

1 SISUKOKKUVÕTE

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse §3 lõige 2 alusel algatas Keskkonnaministeerium ÜF tehnilise abi projekti 2003/EE/16/P/PA/012 "Vooluveekogude ökoloogilise kvaliteedi parandamine" Kasari jõel paiknevale Laastre paisule kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise 24. aprilli 2006. a keskkonnaministri käskkirjaga nr 504.

Käesoleva keskkonnamõju arendaja, otsustaja ja järelevalvaja on EV Keskkonnaministeerium. Ekspertgruppi juhib AS Maves ekspert Silver Riige.

Kavandatava tegevuse eesmärgiks on Kasari jõe ökoloogilise kvaliteedi parandamine ning EL Veepoliitika raamdirektiivi kriteeriumite järgi *hea* seisundi saavutamine.

Kavandatava tegevuse erinevatest variantidest ja nende tehnilistest lahendustest annab ülevaate KALADE RÄNDETEE AVAMISE EELPROJEKT LAASTRE PAISU JUURES KASARI JÕE ÖKOLOOGILISE SEISUNDI PARANDAMISEKS (The conceptual design for allowing fish migration at the dam of Laastre for improvement the ecological quality of the river of Kasari).

Kavandatav tegevus toimub Lääne maakonnas Kullamaa vallas Kastja külas Laastre (Jõeääre) paisul.

Kasari on Väinamere vesikonna veerikkaim ja suurim jõgi. Ülemjooks asub Raplamaa, alamjooks Läänemaa territooriumil. Jõgi algab Hagudi külast 10 km loode pool ja suubub Matsalu lahte, jõe pikkus on 112 km, valgala 3210 km². Jõel on suur lehviku kujuline valgala ja mitu suurt lisajõge. Tähtsamad lisajõed on Vardi jõgi, Konnaveski oja, Luiste, Vigala ja Tuudi jõgi. Kasari jõge tuntakse ülalpool Vigala jõe suuet (24,7 km suudmest) ka Teenuse jõena.

Jõe lang on võrdlemisi väike, keskmine lang 0,58 m/km. Ülemjooksul voolab jõgi valdavalt soises või metsases maastikus, kesk- ja alamjooksul vahelduvad jõe lähiumbruses põllud, heinamaad, sood ja metsad. Jõe keskmine vooluhulk Kasari lävendis (17,5 km suudmest) on 24,7 m³/s, Laastre paisul (30 km suudmest) on aasta keskmine vooluhulk 7,52 m³/s.

Kasari jõel on viis määratletud Natura 2000 loodusala (Pajaka-Vardi, Kohatu, Paeküla, Käntu-Kastja ja Väinemere). Kavandatava tegevusega ala, Laastre pais, paikneb Natura 2000 Käntu-Kastja linnu- ja looduslal. Linnuala liik, kelle elupaika kaitstakse, on suur-konnakotkas.

Käntu-Kastja loodusala kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (6530), rabad (7110), siirde- ja õõtsiksood (7140), vanad loodusemetsad (9010), vanad laialehised metsad (9020), rohunditerikkad kuusikud (9050), puiskarjamaad (9070), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), siirdesoo- ja rabametsad (91D0). Liigid, kelle elupaiku kaitstakse: saarmas, harilik võldas, jõesilm, paksukojalise jõekarp.

Kavandatava tegevuse lähipiirkonnas paikneb lääne-mõõkrohu (III kaitsekategooria) kasvukoht ning suure-konnakotka (I), väike-konnakotka (I) ja rohunepi (II) püsielupaik, samuti rabakonna (III) elupaik.

Kasari jõgi on karpkalalaste elupaikadena kaitstavate veekogude nimekirjas. Kasari jões elavatest sõõrsuu- ja kalaliikidest on EL Loodusdirektiivi lisades, Eesti Punases Raamatus ja/või Looduskaitseeaduse kaitsealuste liikide kategooriates jõesilm, ojasilm, meritint, vingerjas, hink ja võldas.

Kasari jõgi on kalanduslikult ja kalastikuliselt väärtuslik veekogu. Üheks peamiseks probleemiks kalastiku jaoks on Laastre paisu kui kaladele ületamatu rändetõkke olemasolu. Suurelt osalt just seetõttu on Kasari jõgi minetanud oma tähtsuse siirdesiia kudejõena, vähenenud on jõesilmu, tõenäoliselt ka vimma ränne jõkke. Siirdekaladele on allpool Laastre paisu sigimispaidu vähe, enamik sobivaid kudealasid asub paisust ülevalpool, kuhu praegu siirdekalad ei pääse.

Lähtudes EL Veepoliitika raamdirektiivi (2000/60/EÜ) põhimõtetest, on Kasari jõe kalastiku praegune seisund hinnatud järgmiselt:

- Jõe suudmest kuni Laastre paisuni — seisund lõiguti *hea* kuni *kesine*
- Laastre paisust ülesvoolu — seisund *kesine*

Kalade rändetee avamine Laastre paisu juures aitaks oluliselt kaasa jõe kalastiku *hea* seisundi saavutamisele.

Oluliste keskkonnamõjude kontrollimisel vaadeldi kõigepealt vastavust EL Veepoliitika raamdirektiivi nõuetele (projekti peaesmärgile — vooluveekogu *hea* seisundi taastamine), seejärel hinnati vastavust Eesti õigusaktidele ning planeeringutele ja arengukavadele. Nimetatud vastavuste alusel toimus kavandatava tegevuse variantide esimene hindamisetapp.

Sõelumisest järelejäänud variantide puhul vaadeldi veel järgmisi võimalikke keskkonnamõjusid:

- jõe hüdro-morfoloogilisele kvaliteedile,
- jõe vee kvaliteedile,
- jõe vee-elustikule (kaladele, põhjaloomastikule),
- jõe kalanduslikule väärtusele.
- Natura 2000 loodus- ja linnualadeala kaitse eesmärkide (kaitstavate liikide ja elupaikade) ning nende alade terviklikkuse säilimisele),
- veetaseme alandamisega seotud mõju jõeluha veerežiimile ja sellega kaasnevalt Natura 2000 linnualal kaitstavale,
- mõju kaitsealadele ja kaitsealustele liikidele,
- maastikule (s.h pinnase ja jõe kallastele),
- sotsiaalsele elukeskkonnale (tööhõivele, ettevõtlusele, vaba aja veetmisele, miljööväärtusele, tuletõrje veevõtmisele),
- maakasutusele,
- paisu mõjupiirkonna kinnistutele,
- kultuurilisele pärandile,
- negatiivsete mõjude leevendamise vajadust ja võimalusi.

Laastre paisul vaadeldi kavandatava tegevuse järgmisi variante.

Variant 1 — Kalapääsu (möödaviikpääs) rajamine jõe paremkaldale, paisjärve puhastamine settest, kudealade rajamine. Kivipuistepaisu kuju ja kõrgust ei muudeta. Väikses mahus tehakse harja remont (kivilaotuse korrastamine ja tihendamine), et veetaseme liigse langemise tõttu ei väheneks kalapääsule pealevool. Kalapääsuks on möödaviik-kalapääs paisveehoidla paremkaldal läbi muldtammi. Selleks kaevatakse ja süvendatakse looklev oja pikkusega 210 m.

Variant 2 — Kalapääs läbi paisu, paisjärve puhastamine settest, kudealade rajamine. Kalapääsuks on kärestik või kividest kalaramp. Esimesel juhul alandatakse paisutustaset 1,2 m võrra, et vähendada suurveeaegset üleujutuse ohtu. Teisel juhul jääb paisutustase 0,3 m võrra madalamale kivipuistepaisu kõrgemast harjasosast. Kärestiku puhul kujundatakse paisu harjale kividest kolm kärestikuastet ja jõesängi kaheksa astet. Rambi puhul süvendatakse paisu harjale 5 m laiune kividest läbivooluastmetega kalaramp. Talumaja kohal asuv vasakjõekallas kindlustatakse.

Variant 3 — Paisu täielik lammutamine ja paisjärve puhastamine settest, kudealade rajamine. Kivipuistepais lammutatakse täies ulatuses põhjani.

Variant 4 — Paisutus säilib praegusel tasemel, kalapääsu toimimine ja veetaseme reguleerimine toimuks vesivärvatega e varjadega. Töö käigus selgus, et selline lahendus on kallis ja ei täida projekti põhiülesannet — kalade läbipääsu paisutustasemel.

Variant 0 — Kavandatavat tegevust ei toimu. See tähendab, et paisu ei korrastata ja kalapääsu ei rajata ning tõkestusraja jääb kaladele raskesti ületatavaks rändetakistuseks.

Õigusaktide nõuetele ja projekti eesmärkidele vastas kõige paremini variant 3. Veidi halvemateks tuleb pidada variante 1 ja 2. Kaheldav on variant 4. Variant 0 välistab võimaluse jõe hea seisundi saavutamiseks.

Variante kaaludes osutusid kõige paremateks **variant 2** ja **variant 3**. Variant 3 vastab paremini projekti eesmärkidele, variant 2 on parem sotsiaalsele keskkonnale ja ei kahjusta oluliselt paisuäärset luhakooslust.

Ekspertgrupi ettepanek on rakendada Laastre paisul kavandatava tegevuse erinevatest variantidest kas 2. või 3. varianti, kusjuures eelistatum on 2. variant.